

DE OORLOG, 20 december 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27914]

[Zondag 20 December 1914]

Inhoudsopgave 20 december 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27914]	1
DE OORLOG	2
Politiek Weekoverzicht.	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	5
Officieele Deutsche berichten.	5
Officieele Fransche berichten.	5
In België en Frankrijk.	5
De bondgenooten dringen onstuimig voorwaarts.	6
Verschillende berichten.	6
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	6
Officieele Deutsche berichten.	6
De slag bij Limanova.	6
De Russische lezing.	7
Oostenrijksch legerbericht.	7
Op Zee.	7
De aanval der Duitschers op de Engelsche Oostkust.	7
Schepen in de lucht gesprongen.	7
Laatste Berichten.	7
Russisch legerbericht.	7
SCANDINAVIË.	8
De bijeenkomst der koningen.	8
BELGIË.	8
Uit Brugge.	8
DUI TSCHLAND.	8
De landstorm opgeroepen.	8
OOSTENRIJK.	8
Een bevordering.	8
TURKIJE.	8
Turkije en Perzië.	8
Het incident te Hodeida.	8
ITALIË.	8
Om het brood. PADUA, 15 December.	8
ZUID-AFRIKA.	11
VEREENIGDE STATEN.	11
Amerikaansche persstemmen over den aanval op Engelsche badplaatsen.	11
CANADA.	11
De werving in Canada.	11
EGYPTE.	11
Engeland en Egypte.	11
Gemengde berichten.	11
In arrest.	11
Verdacht van spionage.	11
BELGIË.	12
De nieuwe gouverneur-generaal.	12
RUSLAND.	12
Engelsche berichten.	12
Van Dag tot Dag.	12
De "allocator" of kwartiermaakster.	12
Nederland en de oorlog.	14
Hoenders.	14
Verkeer met België.	14
Vluchtelingen.	15
Doodgeschoten.	15
Het pijnlijk geval.	15
Gevaarlijke telegrammen.	15
Conditioneele contrabande.	15
Uitvoer van paarden.	15
Postverkeer met België.	15
Kolengebrek te IJmuiden.	15
De Belgische vluchtelingen.	16

Voortgang Handel en Bedrijven.16

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

Politiek weekoverzicht. – De gevechten in Polen. – De bijeenkomst der koningen.

10

Politiek Weekoverzicht.

"Schädliche Wahrheit, ich ziehe sie vor dem nützlichen Irrtum.

Wahrheit heilet den Schmerz den sie vielleicht uns erregt."

GOETHE.

15

Het is ongeveer een jaar geleden, kort na de interpellatie in den Duitschen Rijksdag, over de veelbesproken Zabern-quaestie, dat de professor in de geschiedenis aan de Hoogeschool te Leipzig, dr. Karl Lambrecht, een schrijven van den Duitschen Rijkskanselier von Bethmann Hollweg publiceerde, dat thans, bij de herlezing, wel zeer merkwaardig aandoet.

20

Het was een brief aan dien hoogleeraar over de noodzakelijkheid om wat meer naar buiten te werken ten einde de Deutsche "Kultuur" bekend te maken, een soort propaganda te voeren voor wat hij als specifiek "Duitsche beschaving" wilde beschouwen. En daarin schreef de Rijkskanselier:

25

"Wij zijn een jong volk, wij hebben misschien nog al te veel het naïve geloof in de ruwe kracht, wij onderschatten de fijnere middelen, en weten nog niet, dat wat met geweld veroverd wordt, met geweld alléén nooit behouden kan worden. Nog pas kort geleden heeft de Fransche dichter Edmond toestand bij de stichting eener Fransche vereeniging voor kultuurpropaganda gesproken van het imperialisme der idee, en daarbij gezegd: "C'est au moment qu'on veut redoubler de force, qu'il faut redoubler de grâce.

30

"Een wijs woord", zouden wij Shylock willen nazeggen. Een verstandig man ook, die het sprak. Een man, die volkomen juist inzag, welke deugden en gebreken zijn volk bezit. Een staatsman, die wanneer hij zichzelf nu en dan dit woord eens had voorgehouden, anders zou hebben gehandeld dan hij deed. Maar ongelukkig schijnt hij wel eens vergeten te hebben, dat er tijden zijn "qu'il faut redoubler de grâce au moment qu'on veut redoubler de force".

35

Onder de Deutsche kanseliers zal de heer von Bethmann Hollweg ten allen tijde een zeer eigenaardige, zeer bijzondere plaats innemen. Was Bismarck de staatsman, ?privi de soldaat, Hohenlohe de hoveling, von Bülow de diplomaat in het kanselierspaleis, von Bethmann Hollweg zit ? de filosoof. Hij, de beminnenswaardige bureaucraat, die slechts aan een studievriendschap, in een feudaal corps te Bonn gesloten, de snelle bevordering in den Rijksdienst dankt, had wel nooit gedroomd dus de plaats van den ijzeren kanselier te zullen innemen in den raad des Duitschen keizers. Of neen, – die plaats heeft na Bismarck niemand meer kunnen innemen, de plaats is ledig gebleven. Een andere echter is in dien raad open gesteld. En die hebben alle kanseliers na Bismarck ingenomen.

40

45

Nog voor dat de tegenwoordige keizer meerderjarig was, had Bismarck hem reeds voorzien. En nooit is een meer juiste voorspelling uitgesproken, dan die in het woord van den stichter des Rijks: "Deze jonge man zal eens zijn eigen kanselier zijn". De eerste, die de waarheid dezer profetische woorden ondervond, was Bismarck zelf, op den dag, dat de keizer hem noodzaakte zijn ontslag te vragen. En wie herinnert zich niet de plaat van *Punch*, waarop Bismarck afgebeeld is als de oude stuurman, die het Deutsche schip van staat verlaat, op het oogenblik dat de jonge kapitein zelf het roer in handen neemt, en het bevel weerklinkt: "De koers is de oude. Met vollen stoom vooruit!"

55

Sedert konden de mannen, die in het trotsche g«bouw aan de Wilhelmstrasse als kanselier hun intrek namen, elkander vervangen, de ware kanselier was de keizer. En niet altoos bleef de koers de oude: somtijds waren zeer zonderlinge koerswijzigingen waar te nemen.

60

Maar nooit was het voorspellende woord van Bismarck zoo volkomen juist, als sedert den dag – nu ruim vijf jaren geleden – waarop von Bülow de kanselierswaardigheid overdroeg aan den nieuwen leider van de Deutsche politiek.

65

Deze kende van den aanvang af slechts één wensch: het vertrouwen te behouden van den keizer, die hem tot de hoogste waardigheid in den staat had benoemd, en met "gottgewollte Abhängigkeit" zijn meester te dienen. Moeilijk moet dit den heer von Bethmann Hollweg niet gevallen zijn. Van nature is hij

70 een bescheiden, teruggetrokken man. Hem ontbreekt de zucht om te schitteren, het
groote oratorische talent dat zijn voorganger eigen was, en vooral de beslistheid om
een ingenomen positie à tort et à travers te verdedigen. Integendeel – kalm en
eenvoudig, verheven boven de kunstgrepen der beroepsdiplomaten, met een zeer
75 gematigde overtuiging, is hij geenszins middeleeuwsche roofridder, waarvoor hij nu en
dan wordt gehouden, en nog veel minder de verdediger eener krasse geweldpolitiek. Men
kan hem meer vredelievend, dan krijgsvastig noemen, en zijn geheele verleden staat
in volslagen tegenspraak met de rol die hij in dezen tijd moet vervullen. Zijn
grootste zorg gedurende de jaren van zijn bewind, was de goede verstandhouding met
80 Engeland, Frankrijk en Rusland te bewaren. Zijn hand is er niet op gemaakt een
gepantserde vuist te ballen. En het is niet denkbaar dat hij, als Bismarck, het huis
op de wereld zou doen sidderen door zijn homerischen toorn. Hij was de medewerker van
Lord Haldane, bij het streven naar toenadering tusschen Engeland en Duitschland; hij
zocht aansluiting bij Rusland en het was in 1910 dat hij in den Rijksdag, bij de
mededeeling van de overeenkomst van Potsdam kon mededeelen: "Beide regeeringen zijn
85 vastbesloten zich in geen combinatie te begeven, die een agressieve bedoeling tegen
de andere zou kunnen hebben." Dat was de nieuwe bevestiging van het woord, eens door
Tsaar Nikolaas, bij de samenkomst te Swinemünde tot Keizer Wilhelm gesproken: "Aan de
zijde uwer vijanden zult ge mij nooit vinden."

90 En nu is aan von Bethmann Hollweg de, treurige verdienste ten deel gevallen de
kanselier van den grooten wereldoorlog te zijn; hij moest, door den loop der
omstandigheden gedwongen, de lont in het kruit steken, en daardoor den wereldbrand
doen opvlammen; hij, de vredeskanselier, moest de verkondiger van den wereldstrijd
worden.

95 En de man, die zich eens het woord van Rostand als ideaal voorstelde: "qu'il faut
redoubler de grâce quand on veut redoubler de force" moest in den Rijksdag
mededeeling doen van de meest ongracievolle daad, die men zich slechts kan
voorstellen: den inval door een tot de tanden gewapenden grooten staat op het
grondgebied eener kleine neutrale mogendheid, die geen strijd wilde en niets anders
100 verlangde dan met rust te worden gelaten, in vrede zijn arbeid te verrichten.
Deze filosoof sprak op den 4en Augustus in den Rijksdag de woorden: "Wij verkeeren
thans in een toestand van noodweer, en nood breekt wet! Onze troepen hebben Luxemburg
bezet, misschien reeds Belgisch gebied betreden. Mijne Heeren, dat is in strijd met
de bepalingen van het volkenrecht. De Fransche regeering heeft weliswaar in Brussel
105 verklaard de onzijdigheid van België te zullen eerbiedigen, zolang de tegenstander
die eerbiedigt. Wij wisten echter dat Frankrijk tot den inval gereed stond. Frankrijk
kon wachten, wij niet. Een Fransche inval in onze flank aan den Beneden-Rijn had
noodlottig kunnen worden. Daarom waren wij gedwongen ons over het gerechtvaardigde
protest van de regeeringen van Luxemburg en België heen te zetten. Het onrecht – ik
110 zeg het openhartig – het onrecht, dat wij daarmede doen, zullen wij weder trachten
goed te maken, zoodra ons militaire doel bereikt is. Wie zoo bedreigd is als wij en
voor zijn hoogste bezit strijdt, mag er slechts aan denken, hoe hij zich er doorheen
slaat."

115 Het is niet aan te nemen, dat de heer von Bethmann Hollweg op dien 4en Augustus niet
meende wat hij zeide. Maar de inlichtingen waarop de kanselier zich beriep waren
onjuist. Er was geen sprake van Fransche plannen, om door België te trekken. De
verklaring, die de regeering der Republiek liet afleggen te Brussel en te Londen, dat
zij de neutraliteit van België zou eerbiedigen zolang de tegenstander die eveneens
120 eerbiedigde, was volkomen eerlijk en te goeder trouw. De feiten hebben dat in de
eerste weken van den strijd met de grootste juistheid doen zien. Ware Frankrijk
voornemens geweest België binnen te rukken, om zich op den rechtervleugel der
Duitsche troepen te werpen, dan zou het dadelijk gezorgd hebben, een legermacht aan
de grens voor dat doel saam te trekken. Van die legermacht heeft echter niemand iets
125 gemerkt; zelfs de hulp, aan België toegezegd, toen het Belgische grondgebied eens
door Duitschland was bestreden, bleef achterwege. In geen der gevechten in Noord-
België, noch bij Luik, namen Fransche troepen aan den strijd deel.
Maximiliaan Harden zeide dan ook, in October, in zijn tijdschrift "Zukunft": "Ik
geloof niet, dat Frankrijk, inplaats achter den met milliarden betaalden ijzeren
130 vestinggordel te vechten, door België in ons Rijnland wilde vallen. Ik geloof niet,
dat de Belgische bourgeoisie, die in iedere verstoring van haar zakenleven een gruwel
ziet, dien doortocht zou hebben toegestaan, noch dat Engeland den bondgenoot zou
hebben veroorloofd, koning Albert tot een leenman der Republiek te maken. Ik ben
overtuigd, dat de overeenkomst, die nu wordt opgespoord en nagesnuffeld, de drie
135 mogendheden slechts verbond voor het, reeds lang in leer- en studieboeken aangenomen

geval van een Duitschen inval."

Iets anders is met den besten wil dan ook niet te vinden in de dossiers, door de "Norddeutsche Allgemeine Zeitung" gepubliceerd – in de besprekingen tusschen Engelsche militaire attachés en Belgische ministers en generaals. Slechts voor het geval de neutraliteit van België geschonden zou worden, werden eenige overeenkomsten aangegaan; en dezen moesten alleen strekken ter bescherming dier neutraliteit, niet om haar door een bindende conventie bij voorbaat te schenden. Dit is zoo duidelijk, dat men slechts aan de juistheid ervan kan twijfelen, als men die stukken leest met een door vooroordeelen beneveld blik.

Daarom is het te verwonderlijker, dat de heer von Bethmann Hollweg zich tot tolk maakte van die onjuiste opvattingen, en in de Rijksdagzitting van 2 December de beschuldiging uitsprak: dat België zijn neutraliteit reeds lang had prijsgegeven. Het schijnt ons weinig filosofisch, en nog minder logisch, als de Rijkskanselier in die zitting de woorden terugneemt, in de bijeenkomst van 4 Augustus gesproken. Evenmin als aan een vorstenwoord, mag aan een woord, eenmaal in een zoo plechtige bijeenkomst en onder zulke ernstige omstandigheden gesproken worden "gedreht oder gedeutelt". Ook al waren de stukken, die in de archieven te Brussel gevonden zijn, nog zoo verpletterend geweest voor de Belgische regeering – wat in geen enkel opzicht het geval is! – dan nog kon Duitschland op dien ten Augustus geen enkel recht vindiceeren om België binnen te rukken. Dat was een onrecht, en zal een onrecht blijven, zoolang de geschiedenis ervan zal gewagen.

Op dien 2en December zeide de heer von Bethmann Hollweg echter: "Toen ik op 4 Augustus van het onrecht sprak, dat wij met den inval in België begingen, stond nog niet vast, of de regeering te Brussel niet in de ure van den nood zou besluiten het land te ontzien en zich onder protest binnen Antwerpen terug te trekken. Gij herinnert u, dat ik na de inneming van Luik op voorstel van ons legerbestuur een nieuwen eisch in dien geest tot de Belgische regeering richtte. Uit militaire overwegingen moest met de mogelijkheid van zulk een gebeuren op 4 Augustus onder alle omstandigheden rekening worden gehouden. Voor de schuld der Belgische regeering waren toen reeds vele aanwijzingen, doch positieve schriftelijke bewijzen stonden ons niet ten dienste. Door de thans te Brussel gevonden en door ons gepubliceerde stukken is officieel vastgesteld, hoe en in welke mate België zijn neutraliteit tegenover Engeland reeds had prijsgegeven".

Doet deze houding niet denken aan het bekende woord van den dichter Lovendaal: "Al wie zich schuldig voelt zoekt anderen te laken, Om daardoor eigen schuld wat minder zwart te maken."

Waarlijk, de Rijkskanselier van 4 Augustus, die openlijk erkende onrecht te hebben gepleegd, door nood gedwongen, maar tevens beloofde het begane onrecht naar zijn beste krachten te zullen herstellen, stond hooger, filosofisch en politiek, dan de minister, die op 2 December deze belofte trachtte weg te redeneeren door een drogreden. En de laatste had tevens geheel vergeten, dat hij eens, en nog slechts ruim een jaar geleden, in een gepubliceerden brief iets geschreven had over het "naïeve geloof in de ruwe kracht", het "onderschatten van de fijnere middelen", en de misvatting "dat wat met geweld veroverd werd met geweld alléén zou kunnen worden behouden.

Tegen den heer von Bethmann Hollweg, zooals hij zich op den 2en December voordeed, moeten wij zijn beide andere opvattingen als krachtige getuigen oproepen, opdat niet de indruk blijve bestaan, dat de Deutsche Rijkskanselier een door vooroordeelen verblinde persoonlijkheid, en een naïeve voorstander van de "ruwe kracht" is.

Het is ook voor Deutsche staatslieden wel eens noodig, na te lezen wat zij vroeger gezegd hebben; want dan zullen zij niet zoo licht in dwalingen vervallen, als zij in deze dagen te veel en te vaak doen. Een staatsman is niet alleen groot, wanneer hij zijn land weet te verdedigen tegen onrechtvaardige aanvallen, maar nog meer wanneer hij naar Schillers woord waarheid huldigt, "Wahrheit gegen Freund und Feind!" En de heer von Bethmann Hollweg, die geen persoonlijk onrecht verdragen kan, en die zoo fijngevoelig is, dat karikaturen of onrechtmatige beoordeelingen, zelfs van zijn persoonlijke tegenstanders, hem tot tranen kunnen roeren, moest inzien, dat men ook tegenover een land, een volk, een natie rechtvaardigheid moet betrachten, en eenmaal aanvaarde verplichtingen moet nakomen.

In het Belgische Grijsboek vindt men de mededeeling, dat de Rijkskanselier von Bethmann Hollweg in 1911, toen er een oorlog dreigde tusschen Duitschland en Frankrijk over de Marokkaansche quaestie – het was in de dagen toen de "Panther" haar Agadir gezonden werd – op een vraag door de Belgische regeering gedaan, ten

antwoord gaf, dat Duitschland niet de bedoeling had, de neutraliteit van België te schenden.

205 En verleden jaar, op 29 April 1913, zeide de staatssecretaris von Jagow in de begrootingscommissie van den Duitschen Rijksdag: dat de neutraliteit van België is vastgesteld door internationale conventies, en dat Duitschland vastbesloten was die conventies te eerbiedigen."

210 Op 4 Augustus achtte Duitschland zich door den nood gedwongen, die conventies te schenden, maar beloofde het dit onrecht – en de Rijkskanselier erkende openhartig dat het een onrecht was – te zullen goedmaken.

215 En op 2 December wordt hierover niet meer gesproken, maar de schuld voor het onrecht geschoven, op het arme, ongelukkige België, dat zonder het te willen niet alleen in dezen oorlog werd betrokken, maar werd vernietigd, verwoest, verbrand, plat getrapt, geteisterd en gedesorganiseerd. Een behandeling van een klein volk als in onzen tijd niet meer mogelijk werd geacht.

220 Maar deze houding moet ook uit een staatkundig oogpunt op de meest besliste wijze worden afgekeurd. Heel Europa, heel de beschaafde wereld, kan alleen bestaan wanneer onwankelbaar is gevestigd het vertrouwen op de tractaten, tusschen de mogendheden gesloten. Valt dat vertrouwen weg, dan stort heel het kunstmatige gebouw der politieke samenstelling van ons werelddeel ineen. Die tractaten te beschouwen als een "scrap of paper", een stuk scheurpapier, niet meer waarde hebbend dan het perkament waarop ze werden geschreven, is een opvatting die weinig heeft van de gratie, welke de minister von Bethmann Hollweg zoo gaarne door zijn volk zag toegepast, niet alleen in zaken, den beschavingsarbeid betreffende, maar ook in de politiek.

225 Maar tevens is dit het ondermijnen van het eigen gebouw, van het eigen volksbestaan. Wordt dat niet tegengegaan, niet algemeen afgekeurd, bij vriend en vijand en vooral bij de onpartijdige, neutrale toeschouwers, dan is geen staat, geen rijk, geen volk meer veilig.

230 En de Duitse Rijkskanselier herinnert zich toch wel, wat Richard Wagner in zijn *Rheingold* Fasoldt zeggen laat:

"Verträgen halte Treu'!

Was du bist,

Bist du nur durch Verträge!"

CHR. N.

235

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Officieele Duitse berichten.

240 BERLIJN, 19 Dec. (W. B.) Officieel wordt uit het groote hoofdkwartier gemeld: In het westen hadden gisteren een reeks vijandelijke aanvallen plaats. Bij Nieuwpoort, Bixschote en noordelijk van La Bassée wordt de strijd nog voortgezet. Westelijk van Lens en oostelijk van Albert, werden die aanvallen afgeslagen, evenals westelijk van Noyon.

Officieele Fransche berichten.

245 Het Fransche gezantschap deelt omtrent de krijgsverrichtingen heden het volgende mede:

250 De 17e December kenmerkte zich tusschen de zee en de Leië door een krachtigen vooruitgang onzerzijds. Wij hebben den weg naar Bad-Lombaertzijde bereikt. Oostelijk van Steenkrate hebben wij vijandelijke loopgraven genomen, 350 meter terrein gewonnen, honderd gevangenen gemaakt en drie mitrailleurs veroverd. In de streek van Bixschote hebben wij 500 meter terrein gewonnen, 60 gevangenen gemaakt en drie mitrailleurs genomen. Op den weg van Yperen naar Meenen zijn wij honderd meter vooruit gekomen.

255 In de streek van Atrecht heeft een hevige aanval ons in het bezit gesteld van verscheidene vijandelijke loopgraven voor Auchy-les-Bassée, Notre Dame de Consolation, Lees, Notre Dame de Larette en St. Laurent-Blangy, waarvan de eerste woningen in ons bezit zijn. Op laatstgenoemd punt hebben wij, over een front van langer dan een kilometer, bijna alle loopgraven, gelegen in eerste linie van den vijand, genomen.

260 Noordelijk van Notre Dame de Consolation bedroeg onze vooruitgang 500 meter.

In België en Frankrijk.

265 PARIJS, 19 Dec. (Reuter.) (Communiqué). In België: Wij hebben gisteren het terrein, dat wij den vorigen dag ten zuiden van Dixmuiden hadden gewonnen in orde gebracht.

Wij zijn meer dan een K.M. vooruitgekomen in de streek van Notre-Dame-de-Consolation ten zuiden van La Bassée en in de richting van Carency.

In de omstreken van Albert zijn wij Donderdagnacht en gisteren onder een hevig vuur

vooruitgegaan; wij hebben de ijzerdraadversperringen van de tweede linie der vijandelijke loopgraven bereikt.

270 Ten noorden van Marecourt moesten wij een loopgraaf, die wij den vorigen avond genomen hadden, weder opgeven. Wij hebben ons meester gemaakt van verschillende Duitsche loopgraven in de omgeving van Mametz (ten Z W. van Aire) en Lihons. Drie hevige tegenaanvallen zijn afgeslagen, de vijand is door een hevigen aanval eenigszins vooruitgegaan bij St. Hubert.

275 Bevestigd wordt, dat onze kanonnen, welker mikken geregeld werd door vliegmachines, twee Duitsche zware batterijen vernield en een derde beschadigd hebben.

De bondgenooten dringen onstuimig voorwaarts.

280 De Belgische oorlogscorrespondent van "De Tijd" bericht onder dagteekening van 19 Dec.:

Het offensief der geallieerden wordt met groote kracht voortgezet van Nieuwpoort tot de Vogezen en dezer dagen kan men belangrijke gebeurtenissen tegemoet zien. Engelsche en Belgische troepen, door Fransche marine-troepen versterkt, zijn, na de aankomst van koloniale en Indische troepen over het geheele front te hebben

285 afgewacht, verwoede aanvallen begonnen ook in West-Vlaanderen. Te voren waren de Duitsche posities flink door vliegers verkend, ondanks het afschuwelijke weder. De geestdrift der verbonden troepen is onweerstaanbaar. Loopgraven, eenige K.M. vóór Roesselaere, werden stormenderhand genomen, en de Vlamingen liepen de Duitsche infanterie onder den voet, onder het zingen van "De Leeuw van Vlaanderen". Ook de

290 bruggenhoofden van Dixmuiden zijn bij een bajonet-aanval, door artillerie gesteund, na bloedige gevechten genomen, waarna onmiddellijk noordwaarts van Dixmuiden vooruit werd gerukt.

Uit de sterk verschanste loopgraven bij Nieuwpoort moesten de Duitschers wijken, na menigen doode te hebben achtergelaten. Geholpen door het Britsche scheepsgeschut van

295 de Noordzee uit, werd door de geallieerden Sint Joris aangevallen met behulp van geïmproviseerde bruggen, houtvloten en gelegenheidssloepen. Van Lombaerdtzijde zijn de laatste huizen in puin geschoten in man-tegen-man-gevechten.

De Fransche cavalerie voerde met ontstuimig élan charges uit. De verliezen aan dooden, gewonden en gevangenen zijn over en weer groot, daar ook de Duitschers

300 streeden met taaie vastberadenheid.

Verschillende berichten.

BOULOGNE, 19 Dec. (Reuters spec. dienst.) Sedert eenigen tijd komt hier 's nachts een trein aan, die geregeld 4 à 500 gewonden aanbrengt.

305 De Britsche zware artillerie is in gevecht geweest en onder de gisteren hier aangekomen gewonden waren een groot aantal artilleristen.

Elken dag komen met de Britsche ook een groot aantal, meestal zeer zwaar gewonde, Duitschers aan. De Duitschers zijn opnieuw overgegaan tot een hevig bombardement van Armentières; in één nacht vielen van 9 uur 's avonds tot 7 uur 's ochtends meer dan

310 1000 granaten in de stad. De Duitschers gebruikten brandgranaten, die groote schade toebrachten aan de huizen. In verhouding tot het aantal afgeschoten projectielen is het verlies van menschenlevens slechts gering. Drie soldaten en een burger werden gedood, maar een groot aantal menschen gewond. Vijf granaten vielen op het militair hospitaal. Zeven personen werden geraakt.

315 **Op het Oostelijk oorlogstooneel.**

Officieele Deutsche berichten.

BERLIJN, 19 Dec. (W. B.) Officieel wordt uit het groote hoofdkwartier gemeld: Aan de Oost-Pruisische grens werd een Russische cavalerieaanval, ten westen van

320 Pilkallen, afgeslagen.

In Polen wordt de vervolging voortgezet.

De slag bij Limanova.

WEENEN, 19 Dec. (W. B.) De oorlogscorrespondenten der verschillende bladen, die het slagveld van Limanova bezochten, berichten, dat de slag leidde tot een volledige verdrijving van den vijand uit West-Galicië. Het Oostenrijksch-Hongaarsche leger maakte 126,000 krijgsgevangenen en veroverde aanzienlijke hoeveelheden oorlogsmateriaal.

325 De verliezen der Russen zijn ontzaglijk; bij Limanova alleen reeds werden 1200 dooden geteld.

330 Overall wordt de vijand scherp vervolgd. De bevolking keert terug in het door de Russen ontruimde gebied.

De Russische lezing.

335 PETROGRAD, 19 Dec. (P. T. A.) In een officieus communiqué wordt de draak gestoken met
de vaagheid van de berichten over de algemeene Duitsche overwinning in Polen, die
alleen beoogen het publiek in het eigen land en in de neutrale landen op een
dwaalspoor te brengen.
340 Een feit is, dat de Duitschers uit Toekanof gedreven zijn tot aan de grens en dat de
Russen hen op de hielen zitten.

Oostenrijksch legerbericht.

WEENEN, 19 Dec. (W. B.) (Officieel.) Onze troepen, die over de linie Krosno-Zakliczy
opgerukt waren, stuitten gisteren opnieuw op krachtigen tegenstand. Ook aan de
345 Beneden-Dunajec wordt hevig gestreden. De Russische achterhoeden, die aan den
westelijken oever der rivier hardnekkig standhielden, zijn bijna geheel en al
verdreven.
In Zuid-Polen hadden bij de vervolging gevechten plaats. De vijand werd overal
geslagen.
350 De reeds eergisteravond te Jedezejow (Andrejew) binnengedrongen Oostenrijksche
cavalerie, heeft de Nida (zijrivier van den Weichsel) bereikt.
Meer noordwaarts trokken de troepen der bondgenooten over de Piliza.
In de Karpathen viel, behalve kleine schermutselingen, die gunstig voor ons afliepen,
niets bijzonders voor.
355 De troepen, die een uitval uit Przemysl hadden gedaan, rukten, nadat zij hun taak
hadden volbracht, weder de vesting binnen, zonder door den vijand lastig te zijn
gefallen.
Zij hadden eenige honderden krijgsgevangenen gemaakt.

360 **Op Zee.**

De aanval der Duitschers op de Engelsche Oostkust.

BERLIJN, 19 Dec. (W. B.) (Officieel.) In de mededeeling omtrent den aanval der
Duitsche kruisers op de oostkust van Engeland wordt door het draadloos station van
Poldhu beweerd, dat Scarborough noch Whitby versterkte plaatsen zijn en dat de
365 Duitsche projectielen uitsluitend waren gericht op kerken, hotels en particuliere
woningen, zoodat de Duitschers gezondigd zouden hebben tegen de bepalingen van de
Haagsche Conventie.
Noch het een noch het ander is juist. Scarborough is een versterkte plaats, te Whitby
zijn alleen de kustwacht en het station voor draadlooze telegraphie beschoten,
370 hetgeen volgens de regelen van het volkenrecht volkomen geoorloofd is, daar dit
inrichtingen zijn, die voor oorlogsdoeleinden gebruikt worden. Van overtreding der
Haagsche Conventie is derhalve geen sprake. Ook zal de uitsluitend op het buitenland
berekende mededeeling uit Poldhu, dat de Engelschen behalve de verliezen aan
mensenlevens alleen betreuren dat de Duitsche schepen zich met zoo grooten spoed
375 uit de voeten maakten, toen de Engelsche torpedo jagers opdaagden, zoodat het niet
mogelijk schijnt te zijn de Duitsche schepen te bewegen om met de Engelsche in de
Noordzee een gevecht aan te gaan, in het buitenland weinig geloof vinden. Van de
Duitsche baai naar de Engelsche oostkust en terug leidt de weg, zooals bekend is,
tweemaal dwars door de Noordzee. Daar nu in de jongste zes weken Duitsche kruisers
380 tweemaal aan de Engelsche kust zijn geweest, hebben de Engelschen viermaal
gelegenheid gehad zich met de Duitschers in de Noordzee te meten.
Dat zij deze, volgens de Engelsche bladen zoo zeer gewenschte, gelegenheid lieten
voorbijgaan mag men toch niet aan Duitschland verwijten, te minder daar de Duitsche
vloot minister Churchill zelf heeft ontheven van de moeite om haar evenals de
385 "ratten" uit te graven.

Schepen in de lucht gesprongen.

SCARBOROUGH, 19 Dec. (Reuter.) Een Lloydsbericht deelt mede: Verschillende booten
waren op vijf mijl ten zuidoosten van Scarborough bezig met het opvisschen van
390 mijnen. Een der booten sprong in de lucht; slechts een man bereikte den wal, de
andere manschappen worden vermist. Ook moeten nog twee andere schepen in de lucht
zijn gesprongen.

Laatste Berichten.

395 *(Ontvangen na het ter perse gaan van dit nummer.)*

Russisch legerbericht.

PETROGRAD, 19 Dec. (P. T. A.) De Groote Generale Staf bericht: Aan den rechteroever
van de Weichsel hebben zich geen veranderingen voorgedaan. Een poging van den vijand
om een der linkeroevers bij Dobrun over de rivier te trekken werd door artillerie-

400 vuur verhinderd. De vijand werd genoodzaakt met haast, het eiland in de Weichsel, dat hij bezet had, te ontruimen. Wij hebben zijn pontons buitgemaakt. Aan de Bsoera beginnen zich gevechten te ontwikkelen. Wij hebben verscheiden aanvallen der Duitschers afgeslagen. In andere streken aan den linkeroever van de Weichsel hadden slechts voorpostengevechten plaats.

405 In West-Galicië aan den linkeroever van de Doegajetz hebben wij in den nacht van 17 op 18 Dec. ongeveer 1000 man van een Duitse divisie, die reeds in dit gebied had gestreden, krijgsgevangen gemaakt. Een groot gedeelte van het garnizoen van Przemysl tracht zich een weg te banen in de richting van Bircza.

410 Onze troepen strijden hier onder gunstige omstandigheden.

SCANDINAVIË.

De bijeenkomst der koningen.

415 MALMÖ, 19 Dec. (W. B.) Te half elf vergaderden de ministers van buitenlandsche zaken met hunne ambtenaren. Te twee uur was er een gemeenschappelijke conferentie van de koningen en hunne ministers, daarna confereerden de koningen weder afzonderlijk met hun eigen minister van buitenlandsche zaken en ten slotte werd nog een gemeenschappelijke zitting van de koningen en de ministers gehouden.

420

BELGIË.

Uit Brugge.

Uit een particulieren brief aan een vluchteling uit Brugge:
... Sedert tien dagen is uw huis opengebrouwen door de Duitschers. Een tiental soldaten woont in uwe villa. Ze hebben zich er huiselijk ingericht, stoken uwe kolen en gebruiken de aanwezige provisie. Uit vrees voor Engelsche en Fransche surprises van boven, durven de soldaten niet meer in de kazerne stapen.

425

DUITSCHLAND.

De landstorm opgeroepen.

430 In het Avondblad is abusievelijk vermeld, dat de tot den Duitschen landstorm behoorenden onder de wapens worden geroepen. Zooals uit de advertentie blijkt, is echter voorloopig alleen aanmelding bedoeld.

OOSTENRIJK.

Een bevordering.

435 WEENEN, 19 Dec. (W. B.) Het "Armee-Ordnungsblatt" bevat de benoeming van den plaatsvervanger van den chef van den Generalen Staf generaal-majoor von Höfer tot Feldmarschall-leutnant.

440

TURKIJE.

Turkije en Perzië.

445 KONSTANTINOPEL, 19 Dec. (W. B.) Tegenover het verwijt van een buitenlandsch blad dat Turkije door de bezetting van Santsjboelak (ten zuiden van het Oermiameer) de neutraliteit van Perzië heeft geschonden, wordt er hier officieel op gewezen, dat Rusland, dat overigens reeds lang Aserbeidsjan bezet had, het allereerst troepen noordelijk van Oermia bijebracht en daarmee naar Sari oprukte, zoodat de Perzische neutraliteit het eerst door Rusland is geschonden. De bezetting van Santsjboelak was slechts een tegenbeweging van Turkije tegen Rusland, welks troepen deze bezet

450 hielden.

Het incident te Hodeida.

455 KONSTANTINOPEL, 19 Dec. (W. B.) Volgens authentieke mededeelingen schijnt het incident te Hodeida, dat tengevolge van het verbreken van de telegraphische verbinding met Yemen aan de Porte onbekend was gebleven, in zooverre geregeld, dat de Porte alle door de Italiaansche regeering gestelde eischen heeft aanvaard. Aan den vali van Yemen zijn door bemiddeling van de regeering te Rome de hiervoor noodige aanwijzingen gezonden.

ITALIË.

Om het brood. PADUA, 15 December.

(Van onzen gewonen briefschrijver.)

460 Men kan afwennen zich te verwennen. Een van onze meest bekende letterkundigen zei eens tegen me "Je hebt er geen idee van hoe een mensch veranderen kan. Vroeger was

465 het me onmogelijk te werken als het licht niet mat gedempt van rechts op mijn

schrijftafel viel en het behangsel een andere dan een stil effen kleur had; bovendien mocht ik geen enkel geluid hooren en moest het weer me aanstaan. Een eigen pen en zorgvuldig gekozen papier waren natuurlijk volkomen onontbeerlijk. Nu kan ik hier – we waren in een koffiehuis waar het nooit leeg en stil, altijd te koud of te warm en voor Noordsche begrippen voortdurend onbehaaglijk is – aan den kellner papier en een pen vragen en lustig schrijven met de café-inkt, alsof die goed was. Of ik kan mijn boeken maken op mijn kamer in 't hotel, zittend op een keukenstoel, die net plaats vindt tusschen mijn bed, mijn koffer en het kaal houten tafeltje, waarop een verkleurd rood kleedje vloekt tegen het vulgaire bloemenbehangsel".

Ja, zoo gaat het, als de nood aan den man komt. Men ontdekt, dat een slok water na tafel even goed den mond afkoelt en schoonmaakt als een perzik, een peer of een appel; dat oude hoeden en oude kleeren iets bijzonder vrouwelijks hebben. Men herinnert zich met vreugde gelezen te hebben, dat iemand, die zijn oogen stijf dicht houdt, niet uitmaken kan of de sigaar in zijn mond aan of uit is en maakt daaruit de heerlijke gevolgtrekking, dat rooken maar een denkbeeldig genot is. Men gaat met overschoenen in plaats van met de tram en blijft van tijd tot tijd eens even voor een winkel staan om te zien hoeveel dingen men werkelijk volstrekt niet noodig heeft. Maar één ding blijft beangstigend en daaraan went men niet: het stijgen van de broodprijzen: 38, 40, 42, 44; de cijfers, die door de gemeente in verband met de meelprijzen vastgesteld worden voor een kilogram brood ('t zijn centimes, geen centen, zóó erg is het gelukkig nog niet)! zijn altijd van dezelfde maat en toch lijken ze iederen keer als ze veranderd worden grooter.

Hoe komt het, dat het brood duurder wordt. Omdat er oorlog is! Zoo heb ik ook eerst gedacht, maar toen ik me zelf afvroeg, wat in den oorlogstoestand de stijging veroorzaken kon, wist ik geen antwoord. De menschen eten toch niet méér als ze vechten dan als ze werken. De ontzettende verliezen aan dooden van weerskanten doen het aantal der te voeden monden steeds afnemen; de sluiting van de grenzen van Duitschland, dat anders nog al wat graan invoert, moet den voorraad in de graanvoortbrengende landen grooter doen worden. Kortom: ik begreep de quaestie heelemaal niet.

Toen ben ik gaan zoeken wat ik in Italiaansche publicaties kon vinden over de prijzen in andere landen en hier, en over de oorzaken van de algemeene stijging. Ik vond vreemde verschijnselen en aanleiding te vermoeden, dat de oorlog wel wat te veel de schuld krijgt van al de onaangename dingen, die 1914 ons bracht; dat men te gauw *haro sur le baudet* roept.

In de eerste plaats blijkt het, dat de duurte algemeen 16. In Chicago kost het graan per centenaar 21.10 tegen 16.83 in 1913 (de prijzen zijn allemaal uitgedrukt in Italiaansche lire), in New-York resp. 24.25 en 18.45, Londen 28.75 en 20.10, Parijs 28.50 en 26.15, Berlijn 32.75 en 24, Boedapest 42 en 22.70, Milaan voor inlandsch graan 35.40 en 26, voor buitenlandsch graan 35.50 en 28.50. De prijzen zijn dus meer gestegen in neutrale landen als Amerika en Italië, dan in het door den oorlog zwaar bezochte Frankrijk, in het anders graanexporteerend Hongarije méér dan in Engeland, dat zich zelf maar een paar weken voeden kan.

Deze verschijnselen doen een oorzaak vermoeden, die met den oorlog weinig of niets te maken heeft. Den toestand in Duitschland en Oostenrijk-Hongarije moeten we verder buiten rekening laten, omdat het niet uit te maken is of hij door patriotistische regeringen dan wel door het vrije spel van vraag en aanbod beheerscht wordt. De verhooging op de andere markten is zeker voor een goed deel te wijten aan den niet rijken oogst. Het Internationaal Landbouwinstituut te Rome deelt mee, dat de gezamenlijke opbrengst van vele der voornaamste korenbouwende landen van het noordelijk halfmond 746 millioen centenaars bedraagt tegen 818 millioen in 1913, d.w.z. dat er een vermindering van 8.8% te constateeren valt. Dit feit op zich zelf zou al een aanmerkelijke prijsverhooging verklaren.

Die verhooging werd nog geaccentueerd door de sluiting van de Roemeensche en Russische grenzen. De daardoor ontstane leegte moet van uit Amerika worden aangevuld. Daar nu was de oogst van Canada schaarsch (31.7 millioen centenaars minder dan verleden jaar), die van lentekoren in de Vereenigde Staten eveneens (– 9.5 millioen centenaars), maar daarentegen de herfstoogst der V. S. overvloedig (183.7 millioen centenaars tegen 142.4 in 1913), die van Argentinië goed (50 millioen tegen 35.8 verleden jaar). Het surplus der Amerikaansche oogsten zal wel is waar het door de Russische en Roemeensche absentie veroorzaakte tekort niet heelemaal kunnen aanvullen, maar, zooals men weet, is de menschenmaag elastisch en kan men makkelijk weer – als vroeger – een riem er om gaan dragen. Ik bedoel dat de hooge prijzen de consumptie zullen doen verminderen, zelfs van een noodzakelijke levensbehoefte als brood.

Maar hoe komt het nu, dat Italië zijn graan zooveel duurder moet betalen dan

Engeland? De vermeerdering was in beide landen ongeveer gelijk (9.40 en 7.- resp. voor inlandsch en buitenlandsch graan in Italië, 8.45 in Engeland), de afstand tusschen de prijzen bleef gelijk! Vrijhandelaars zullen zeggen, dat dit komt van de invoerbelasting, maar dat gaat niet op. Italië immers verlaagde het graanrecht, dat 7.50 per centenaar bedroeg, al twee maanden geleden tot 3.-, den termijn voor herstel der vroegere verhoudingen eerst op 31 Maart, toen op 30 Juni 1915 vaststellend en zag toch absoluut geen vermindering komen. Dit moet beteekenen, dat er géén graan ingevoerd wordt. Waarom dat? De importeurs zouden toch bij de tegenwoordige conjunctuur goede prijzen kunnen maken! Eén reden zal wel het moratorium zijn, dat, zooals ik in m'n vorigen brief uitlegde, belet het door 't buitenland geëischte contante geld los te krijgen. Een tweede echter is, dat de regeering niet het hééle recht tijdelijk heeft afgeschaft. Nu immers meenen de importeurs, dat de geheele vrijmaking later toch zal plaats hebben en vreezen dus door nu in te voeren en daarbij de resteerende 3 lire tol te betalen, in ongunstige positie te komen tegenover concurrenten, die gewacht hebben tot het moment van volledigen vrijhandel aangebroken is. De prijzen zouden dan ongetwijfeld dalen en den importeurs, die drie frank meer per 100 K.G. betaalden, een grooten tegenslag berokkenen. Dus voert niemand in en hebben de binnenlandsche producenten 't in hun macht de prijzen hoog te houden. Door de Italiaansche boeren moeten op het oogenblik kapitalen geklopt worden uit den zak van hun medeburgers! De regeering kan voor dezen niets beter doen dan de resteerende drie lire belasting onmiddellijk af te schaffen, opdat de handel dadelijk beginnen kan zijn aandacht te wijden aan de Argentijnsche markt, die hem tot nog toe volkomen vreemd was.

Want ook daar ligt een groote moeilijkheid. De ongeveer 20 millioen centenaars graan, die Italië jaarlijks importeerde, kwamen voor verreweg het grootste deel uit Rusland en Roemenië, een klein deel slechts uit de Vereenigde Staten, uit Argentinië niets. Handelsrelaties met de Amerikaansche landen bestonden dus niet en die uit het niet scheppen is héél moeilijk. In de eerste plaats is er de kwestie van de schepen. Wat Italië aan vrachtvaarders telt - 't is niet veel - kende alleen den weg naar Engeland, waar de kolen vandaan komen en naar de Zwarte Zee. Nu zou men hen dus moeten lokken naar nieuwe banen. Dat gaat alleen, als men hun voldoende verdienste verzekert. Dus moet er tamelijk groote *marge* blijven tusschen de prijzen op de Amerikaansche en de Italiaansche markt. Een *marge* breeder dan die tusschen de Amerikaansche en Engelsche, daar de Italiaansche schepen nooit zullen kunnen rekenen op de retourvrachten, die Engeland aan de overzeesche landen bieden kan en dus het graanvervoer vrijwel de reis heen en terug zal moeten goedmaken. Behalve de Italiaansche vracht, zal ook de Italiaansche inkoopprijs in Amerika hooger moeten zijn dan die van andere volken, die al lang klanten zijn of - als Engeland - in den nood eerder een beroep op de leveranciers deden. Wie oudere relaties wil doen verbreken moet betere voorwaarden stellen.

Nu zijn er hier wel "volksvrienden", die luid roepen, dat de regeering de middelen moet vinden om de voorraden aan te vullen; dat ze in 't groot in Argentinië moet gaan inkoop, schepen huren e.d., maar die heeren vergeten, dat de regeering toch óók zal moeten betalen en zij véél, véél meer zal moeten opdokken dan een particulier, die altijd op het laatste oogenblik van den koop af kan zien, als hij merkt, dat zijn aanbod de prijzen doet stijgen. En als de regeering dan - ook al koopt ze duur - schijnbaar uit haar beurs, in werkelijkheid uit die van het heele volk toch een lagen verkoopprijs vaststelt en de andere handelaars dwingt zóó te verkoopen, doodt ze opeens den particulieren ondernemingslust. Niemand zal er toch op gesteld zijn, als hij in Argentinië voor 26 of 27 lire gekocht heeft, in Italië een macht te vinden, die hem dwingt te verkoopen voor 28? Geen maximum-prijzen zonder voldoende winstmogelijkheid, geen speculatiebevordering door de tol half af te schaffen en tegelijk de mogelijkheid op geheele afschaffing open te houden, maar een bedaard afwachten tot de handel zelf nieuwe verbindingen heeft gebaad: dat is volgens de Italiaansche specialiteiten, die ik aan het woord vond, de beste weg voor de regeering.

En vooral geen overijling in het koopen! Men vergete niet, dat de Amerikanen en Argentiniërs om den drommel niet graag met hun overvloedigen oogst zouden willen blijven zitten; dat Zweden, Noorwegen en Denemarken ook gedurende den winter gemakkelijk van uit Rusland, waar eveneens export noodig is, voorzien kunnen worden; dat Engeland sedert de vernietiging van de Duitsche oorlogsschepen niet zooveel haast meer heeft om zijn voorraden aan te vullen. En vooral bedenke men, dat Italië heelemaal niet door hongersnood bedreigd wordt - het brengt ieder jaar in zijn eigen land voldoende graan voor tien maanden voort - en dat het de door de graanrechten beschermde inlandsche producenten zijn, die de prijzen hoog houden. Dus er [is] een heel flauw schijntje hoop, dat we over vele maanden het brood weer

als een goedkoop voedingsmiddel zullen leeren kennen.

600 **ZUID-AFRIKA.**

PRETORIA, 19 Dec. (Reuter.) Van der Linden is tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld.

VEREENIGDE STATEN.

605 **Amerikaansche persstemmen over den aanval op Engelsche badplaatsen.**

NEW-YORK, 19 Dec. (Reuter.) Het beschieten der niet-versterkte badplaatsen schijnt in sterke mate ertoe bijgedragen te hebben, dat zelfs de laatste sporen van sympathie voor Duitschland verdwijnen, want zelfs de "New-York American" van Harst, die voor den oorlog dikwijls blijken gaf van hevige anglophobie, laat zich afkeurend uit over

610 dezen aanval. "De beschieting dezer niet-verdedigde steden en het doden hunner inwoners", zoo zegt dit blad, "leverde geen grooter militair voordeel op dan een eventueel bombardement van Long Branch of Atlantic City (badplaatsen in den Amerikaanschen staat New Jersey).

Schrik te verspreiden onder den vijand kan een geoorloofde oorlogsdaad zijn, maar tot

615 dusverre wordt het vermoorden van non-combattanten in steden zonder verdediging of garnizoenen nog niet gerekend onder de geoorloofde oorlogsdaden."

Ook de "Evening Mail" is van meening, dat Duitschland Woensdag j.l. zijn zaak schromelijk heeft geschaad. "Dit bombardement was geen schitterend wapenfeit, maar

620 eenvoudig een brutale moord. Als dat de oorlog is, dan is een moord geen misdad meer. Het gebeurde in België heeft aan Duitschland veel kwaad gedaan, doordat het een groot aantal vrienden er door verloor, voor den inval in België is echter nog een verontschuldiging te vinden, maar voor dit bombardement niet."

CANADA.

625 **De werving in Canada.**

TORONTO, 19 Dec. (Reuter.) De aanval der Duitschers op de oostkust van Engeland heeft het merkwaardig gevolg gehad, dat zich in Canada weder veel meer personen voor den actieven dienst opgeven.

630 **EGYPTE.**

Engeland en Egypte.

LONDEN, 19 Dec. (Reuter). De Koning heeft den sultan van Egypte een telegram van gelukwensching gezonden, waarin hij hem tevens verzekert van zijn vriendschap en zijn onwankelbaren steun tot bescherming van de integriteit van Egypte en tot verzekering

635 van de toekomstige welvaart van het land.

De Koning verklaart overtuigd te zijn, dat de Sultan in samenwerking met de ministers en onder Britsche bescherming in staat zal zijn de invloeden krachteloos te maken, die de onafhankelijkheid van Egypte trachten te vernietigen.

640 **Gemengde berichten.**

In arrest.

Onze correspondent te Oldenzaal schrijft ons:

De fabrieksarbeider C. v. M. te Losser, die een brief in Duitschland ter post bezorgde, is gearresteerd en naar Ahaus overgebracht. Op dit feit staat een

645 gevangenisstraf van hoogstens een jaar. Een ander bewoner van Losser werd te Ahaus gevangen gezet, omdat hij niet op de voorgeschreven plaats de grens bij Losser passeerde.

Verdacht van spionage.

650 Dezer dagen is te 's-Gravenhage in zijn woonplaats teruggekeerd een advocaat, na tien dagen te Trier in gevangenschap te hebben doorgebracht.

Hij had n.l. in Den Haag naar Luxemburg eenige telegrammen verzonden van zuiver particulieren aard, doch voorzien van enkele bekende afkortingsteekens, in het

655 internationaal telegraaf verkeer gebruikelijk als D., P.C. R.P. en dergelijke, ter aanduiding dat die telegrammen dringend waren of dat het antwoord betaald was, enz. Dit wekte bij de Deutsche autoriteiten het vermoeden dat er meer achter die telegrammen stak dan oogenschijnlijk uit den inhoud viel af te leiden en toen nu de advocaat, voor een zuiver private aangelegenheid, een bezoek bracht aan Trier, werd hij daar gearresteerd, onder verdenking van spionage.

660 Uit de door den gevangene verstrekte inlichtingen en uit die, welke door de Deutsche autoriteiten ambtshalve werden ingewonnen, bleek echter dat er voor de verdenking geen grond bestond, zoodat onze landgenoot uit de gevangenis werd ontslagen. Hij is in de gevangenis zeer streng behandeld, doch heeft - naar hij verklaarde -

665 alle reden om tevreden te zijn over den spoed waarmede zijn zaak door het *Kriegsgericht* te Trier is onderzocht en afgehandeld.

Laatste Berichten.

BELGIË.

De nieuwe gouverneur-generaal.

670 De gouverneur-generaal van België, Freiherr von Bissing, heeft tot een correspondent van het "Berl. Tagebl." gezegd, dat hij het oogenblik gekomen achtte om het buitenland volkomen juiste berichten te doen toekomen over de toestanden in België. Hij is voornemens der Duitsche pers te Brussel daarvoor alle gelegenheid en medewerking te verleen. Hij gaf voorts den wensch te kennen, om in overeenstemming met het burgerlijk bestuur in België de pogingen te steunen tot bevordering van de welvaart en het herstel van het economische leven.

RUSLAND.

Engelsche berichten.

680 De Engelsche legatie te 's-Gravenhage zond ons een communiqué, waaraan we het volgende ontleenen:

De staf van de Russische Zwarte-Zeevloot meldt, dat de Russen in den nacht van den 14en December het Duitsche stoomschip "Dorintie" beschoten hebben. Aan boord brak brand uit en het schip vloog in de lucht.

685 De Engelschen blijven in Kameroen vorderingen maken. Den 10en December viel de geheele noordelijke spoorweg in hun handen. Bare, een belangrijke stad aan den spoorweg, gaf zich over. De Duitsche troepen werden geleidelijk over de grens gedreven en uiteengejaagd.

690 **OCHTENBLAD. Tweede Blad.**

Van Dag tot Dag.

De "allocator" of kwartiermaakster.

695 Wie afstamt van de *réfugiés*, die Fransche dwingelandij weleer ontvloden en in de Nederlanden en in Engeland een nieuw vaderland vonden, gevoelt dubbele deernis en medegevoel voor de *réfugiés*, die in dit ? der verschrikking uit België vluchtten, ? ehoud bedacht. Dit wordt in Engeland zoowel als in Nederland gevoeld en de afstammelingen der *réfugiés* uit Frankrijk behooren daar tot de ijverigste helpers en helpsters van de Belgen. Zij hebben het in enkele opzichten gemakkelijker dan de 700 Nederlanders, die den Belgen broeder- en zusterdienst pogen te bewijzen. De meerge?en uit België vluchtten naar Engeland, terwijl vooral zij, die alleen te voet konden ontsnappen, tot ons kwamen. Maar in Engeland zijn toch zijn velen, die vrijen overtocht verkregen, geland, welke extra zorgen van ?ie en toezicht noodig hebben. In Engeland wordt daarbij zoo streng mogelijk ?gevoerd het stelsel om de mannen tot ?den 705 te verplichten en de jonge mannen ?open zich voor de verdediging van hun ? te oefenen en het Belgische leger te ? versterken.

?it laatste kunnen wij natuurlijk niet ?. Maar wel moeten wij ook zoo veel mogelijk zorgen de *Réfugiés* aan het werk zetten en arbeid voor hen vinden. De oorlog dreigt 710 nog zeer lang te zullen duren. Leegloopende mannen zijn zich zelven en de omgeving tot last en gevaar. En menigeen vraagt zich af, of, zonder werkloozen ?id te ontnemen, die mannen niet te gebruiken zijn om onze duinen weer met ?hen te beplanten op de wijze waarvan heer Cremer het voorbeeld geeft. Ik hoorde van Belgische *réfugiés*, die van ? naar Engeland waren vertrokken, maar weer 715 naar ons terugkeerden omdat ? werken in Engeland verdroot. Is dat geen vingerwijzing?

Maar niets is gemakkelijker dan, gelijk ? deed, met wenschen en raadgevingen aan te komen! En niets is moeilijker dan ?tisch zulken raad te volgen. Alles te zamen genomen is hier mooi en ? gearbeid. En men leert al doende. 720 Engeland doorleeft dezelfde bezwaren, welke zij, die de vluchtelingen helpen in ?ele steden en dorpen van ons goede ?, moeten overwinnen... alleen was de ?streaming uit België bij ons veel dieper ? eeder.

725 In *The Nation* vond ik de beschrijving van een dag uit het leven van een "allocator", d.i. van de kwartiermeesteres, die voor de huisvesting moet zorgen van honderden personen en gezinnen die zich aan?den en welke zij gaarne allen een goed ? voor hen geschikt kwartier tracht te ?en. Voornamelijk de vrouwen hebben zich ? haar geest van orde, haar weinige om?tgheid, haar durf om zelfstandig verantwoordelijkheid te dragen, enderschei? als

730 kwartiermeesteressen. "Most allocators are ladies", zegt The Nation. Het werk van een
 allocator is niet gelijk aan dat van een herdershond. Deze moet uit een kudde schapen
 een aantal drijven in de richting, welke de herder aanwijst, en eveneens moet de
 allocator uit honderden Belgen een of meer te ?k uitkiezen en die zenden naar de
 huizen, welke men voor hen openstelt, maar is een onderscheid! een groot onderscheid!
 735 Schapen droomen er niet van aan de pogingen van den hond om hen helpen weerstand te
 bieden en de herder ?lt niet een half dozijn maal van plan meening over de bestemming
 der schapen. "With the unfortunate allocator they are very different." Veelhoofdige ?
 missies zijn soms niet de beste herders, ? mannen zijn soms nogal onpractisch
 besluiteloos".

740 De kwartiermeesteres, die de *réfugiés* onder moet brengen, vertelt hoe zij haar
 dagwerk begint met een geheelen hoop ?rige rose kaartjes voor zich gestapeld, erop
 aanbiedingen van logies met of zonder kost en verpleging geschreven zijn. Een paar
 aanbiedingen uit de provincie van ? kost voor een vijftigtal of honderdtal personen
 745 helpen al dadelijk. Dan komen aanbiedingen van particulieren. Gevraagd wordt: "a very
 nice family... must be clean and repectable and not too grand to mind living in a
 disused motor-garage". Juist als bij ons! Dan zijn er velen die alleen een baby
 willen ontvangen. Velen wenschen een gezin, dat ze ontvangen zullen, eerst ?en en
 vragen gelegenheid daartoe. Soms ?et "the nice family", waarnaar vraag gevonden en
 750 neemt deze het aanbod van vrijheid aan, na de verzekering te hebben ontvangen dat
 geen nieuwe reis over ? noodig is om het aangeboden dak te ?ken, dat ze niet naar
 een instelling wordt gezonden en niet naar een plaats, waar niemand Fransch of
 Vlaamsch verstaat en dat ze niets te betalen zal hebben. Wanneer alles geschikt is en
 zij juist ? het punt is te vertrekken, wordt een telegram ontvangen van den gast? dat
 755 hij zelf een familie gevonden heeft, die hem goed past, en deze wil ontvangen. Een
 andere bezending ?gt tegenbevel omdat juist het verbod van het militaire gezag is
 ontvangen, door de gastheer, om in zijn plaats van inwoning *refugiés* ? op te nemen.
 Zijn dorp is tot verboden terrein aan de oostkust verklaard.? de* allocator moet weer
 aan het werk en ? gogen de teleurgestelde families tot ?eren te brengen.

760 En men moet niet denken dat een ?bod om honderd *réfugiés* tegelijk op te ?en altijd
 het werk lichter maakt van de afgejakkerden herdershond of allocator. Want die
 honderd bestaat uit een aantal gezinnen, een van zeven, een andere vijf, enkele van
 vier personen. Eenige ?en bestaan uit boeren, anderen uit handwerkslieden, weer
 765 anderen uit winkeliers, anders worden ze niet ontvangen. De gastheer bijna stelt zijn
 eischen. De honderd *réfugiés* zijn verspreid. Ze moeten uit vijf verschillende
 stations opgezonden worden naar hun oord van bestemming. Dan worden telegrammen
 gewisseld om het uur van vertrek en aankomst vast te stellen. Een gezin echter mist
 nog altijd een kind, dat zoek is geraakt, en wil daarop wachten. Een ander krabbelt
 770 terug omdat zes of acht vrienden en bekenden, van wie ze niet scheiden willen, niet
 naar hetzelfde oord gaan. Terwijl de kwartiermaakster voortdurend dus te schikken en
 te bedisselen heeft, regent het telegrammen, aanvragen, boodschappen. Het hoofd loopt
 haar om eer zij al de menselijke stukjes weet te vinden, die in de legprent passen.
 Langdurige oefening in het oplossen van Indische *puzzles* ware de beste vooroefening
 775 voor een kwartiermaakster.

Maar nu komen nog ernstiger bezwaren. Hoe een tehuis, een rustplaats te verkrijgen
 voor een geheel verlamde oude vrouw, voor een man die aan vallende ziekte lijdt? Wat
 te doen met een man, die beleefd en fatsoenlijk blijft zoolang hij sober is, maar die
 780 met zijn mes steekt of werpt, zoodra hij zich bedrinkt? Wat te doen met een groot
 aantal jonge mannen, kantoor- en winkelbedienden, geheel ongeschikt om dienst te
 nemen in het Belgische leger en in elk geval daarvan volkomen afkeerig? Wat met
 arbeiders, die geen enkel vak kennen, die oud en gebrekkig zijn? Wat met mannen en
 vrouwen die steeds een slecht leven leiden?

785 "Toch is het moeilijke werk aantrekkelijk"! zeide een *allocator* tot mij", schrijft de
 redacteur van "The Nation". Als ik 's morgens aan het kantoor kom, begin ik steeds
 weer vol hoop en moed. Op straat staan drie of vier motorbussen gereed. *Réfugiés*
 staan gereed met wat ze aan bagage bezitten. Kinderenwagentjes vol met huishoudelijke
 790 artikelen, groote pakken in doeken geknoopt, zijn opgehoopt op de straat. Twee groote
 partijen zullen juist naar het station worden gezonden. Maar het ongeluk wil dat de
 eene partij naar Chester, de andere naar Chichester moet. Beide namen beginnen met
 "Ch" en de menschen raakten in de war. De klerk, die helpen moet, – een Hollander,
 die met de Vlamingen spreken kan – wordt ten einde raad en de zaak wordt nog
 795 ingewikkelder doordien twaalf van de *réfugiés* op zich laten wachten. Ze zijn er niet

en de omnibus moet naar den trein. Ten laatste wordt met eindeloos geduld een schifting gemaakt tusschen hen, die naar Chester en hen die naar Chichester moeten, maar eenigen hebben hun keurige aanwijzingen en plaatskaarten verloren. Ten laatste zit de kwartiermeesteres weer op haar kantoor. Ze ontvangt een telegram dat de bezending naar Dublin goed is aangekomen. Van de honderd bleken er slechts zes verdoold, ze hadden warm eten te Euston en de babies werden op reis van melk voorzien. Maar toen kwam een telegram, meldende dat de partij welke Lady D. begeleidde, juist vertrokken was, toen het bericht kwam dat er een roodvonkgeval was in het huis waar ze verpleegd zouden worden en of de *allocator* dadelijk naar Waterloo-station wilde zenden of telephoneeren om te pogen hen nog in Londen te houden.

Toen kwam er een jonge man binnen die vol ijver zich met alles bemoeide en die alles wel in orde zou brengen. Hij behandelde, de beide *allocators* met een superieuren glimlach ("*amused tolerance*") daar hij haar beschouwde als een paar ouderwetsche juffertjes. Een man weet het beter! "Laat mij mijn gang maar gaan. Ik zal wel zorgen dat ieder zijn bestemming bereikt." Hij ontvangt een aantal kaartjes, waarop al de noodige gegevens vermeld staan, en neemt een jonge assistente van de *allocator* mede om haar te wijzen, hoe alles gedaan moet worden. Na een uur of wat komt ze terug met een bedeesden glimlach op het gelaat. "Hoevelen zijn bezorgd?" – "Zestig van de honderd en daaronder No. 1503." "Wat, de krankzinnige?" – "Ja" antwoordt de assistente. "Mijnheer zeide dat 1503 meê zou en moest naar Chester, dat hij hem een aardigen kerel vond, wel wat al te spraakzaam, maar arm in arm gingen ze naar den trein, ondanks al wat ik hem zachtjes vertelde. Hij zeide slechts: "Ge hebt geen bewijs dat hij krankzinnig is, hij praat slechts te veel".

Ik had hem bezorgd bij iemand die op hem letten zou. Wat zal de *County Committee* met dezen man uitvoeren?" Natuurlijk moest die commissie direct gewaarschuwd worden.

Intusschen komen aldoor menschen binnen, die om inlichtingen vragen. Een wanhopende moeder, haar baby in de armen geklemd, komt klagen dat zij in de drukte bij het ontschepen aan de Theems twee kinderen van vijf en zeven jaar verloren heeft. De politie wordt gewaarschuwd. Een jong paar komt binnen, de man heeft werk gevonden. Ze wilden trouwen. Hoe en waar kan men dat in Engeland doen?

Moede ga ik eindelijk naar huis.

Als ik het kantoor uitga, word ik achterna geroepen: "Madame, madame!"

- "Mais qu'est ce que c'est monsieur?"

- "Un petit souvenir, madame. C'est de Visé! voyez vous; Visé, la première bataille. On la ramassé dans le village."

En op vriendelijke wijze, met dankbare woorden drukt hij mij een Duitschen granaatkogel in de hand.

Wij zijn blijkbaar niet de eenigen die gaarne geven. Een hartelijke handdruk. De dagtaak van de *allocator* is ten einde."

Dus sprak de Engelsche redacteur.

Over een paar dagen geven wij een dergelijk kijkje in Amsterdam,

840 **Nederland en de oorlog.** **Hoenders.**

Het Haagsche Correspondentiebureau verneemt uit goede bron dat binnenkort kan worden verwacht een verbod tot uitvoer van levende en geslachte hoenders, ter voorkoming van de groote verliezen, welke de hoenderstapel in ons land dreigt te zullen lijden als gevolg van de groote vraag uit het buitenland naar levende en geslachte kippen, waardoor de kippenhouders in verschillende deelen van ons land zich voor een belangrijk deel van hun hoenderstapel ontdoen.

Verkeer met België.

850 Men meldt ons uit Maastricht:
Wordt het verkeer met België van uit de grensplaatsen van Noord-Brabant en Zeeland hoe langer hoe moeilijker, hier begint het buurtverkeer weer eenigszins te herleven. Was tot voor enkele dagen de stoombootdienst de eenige verbinding met Luik, thans kan men die plaats ook per tram bereiken, al is het langs een omweg. Volgens een in druk uitgegeven dienstregeling vertrekken hier behalve op Zondag 4 maal daags trams naar Tongeren, Bassenge, Glons, Herstal en Rocour, terwijl men in beide laatste plaatsjes elektrische trams naar Luik vindt. Ook kan men tweemaal per dag over Tongeren naar Hasselt en tweemaal naar Maeseyck reizen, terwijl eiken morgen (behalve Zondag) te 7 uur een tram van af de Brusselsche Poort over Tongeren, St. Truyen, Tirlemont, 860 Jodoigne naar Brussel vertrekt, waar zij te Schaerbeek (Place Dailly) te 14.30 u. West-Europeeschen tijd aankomt. Er wordt van deze trams druk gebruik gemaakt.

Daar de circulatie in België is toegestaan zonder passen, worden deze meestal van af een der grensplaatsen genomen.

865 Aan het Duitsche vice-consulaat hier ter stede staan de menschen lang voor den vastgestelden tijd in grooten getale te wachten om passen te halen.

Vluchtelingen.

Men schrijft ons uit Vlissingen:

870 De loods aan de binnenhaven, waarin van het begin van den vluchtelingenstroom af de meesten zijn ondergebracht, was tot nu toe voor een permanent verblijf al zéér ongeschikt, en dit begreep ook het Provinciaal Comité, dat aan de Regeering gelden vroeg voor het aanbrengen van groote verbeteringen. Het geld werd toegestaan en thans zijn die verbeteringen tot stand gekomen. In het middengedeelte van de loods zijn 78
875 vertrekjes getimmerd voor logies van evenveel families, aan de Zuid-Oostzijde is een 25 meter lange eetzaal getimmerd, terwijl een slaapzaal voor ongehuwde vrouwen en een voor ongehuwde mannen werden ingericht. Verder werden aangebouwd een twaalfstal behoorlijk ingerichte privaten en doelmatige waschgelegenheden voor mannen en voor vrouwen. Was er vroeger geen ander daglicht als hetgeen door de deur binnenkwam, thans zijn er tal van ramen en des avonds brand alom gasgloeilicht in de plaats van
880 een paar acetyleenlampen. De loods is ook nauwkeurig gereinigd en ontsmet.

Doodgeschoten.

885 Aan de grens bij Puttich (België) is door de Duitsche grenswacht de ruim 40-jarige kippenkoopman Deprins dit het Belgische dorp Capelle, toen hij de Nederlandsche grens wilde passeeren, doodgeschoten. De man bracht regelmatig brieven uit België naar Nederland.

890 Zijn lijk is door soldaten gevonden op Nederlandsch gebied. Vermoedelijk is bij gedood toen hij zich door het prikkeldraad een weg baande. Het lijk is naar Putten vervoerd. De justitie doet onderzoek.

Het pijnlijk geval.

895 In verband met het pijnlijk geval vernemen wij, dat de reserve-majoor J. Ch. Wilkens ontslag heeft genomen als bestuurslid van het Roode Kruis te Rotterdam. ("N. v. d. D.")

Gevaarlijke telegrammen.

900 Dezer dagen is te 's-Gravenhage teruggekeerd een advocaat, na 10 dagen te Trier gevangen te hebben gezeten, verdacht van spionage, op grond dat hij naar Luxemburg telegrammen had verzonden voorzien van in het internationaal telegraafverkeer gebruikelijke afkortingsteekens, ter aanduiding dat die telegrammen dringend waren of dat het antwoord was betaald.

Conditioneele contrabande.

905 De Minister van Buitenlandsche Zaken brengt ter kennis van belanghebbenden, dat de Duitsche Regeering aan de lijst van artikelen van conditioneele contrabande heeft toegevoegd: 19o. aluminium; 20o. nikkel. (St.-Ct.)

Uitvoer van paarden.

910 De Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel brengt ter kennis van belanghebbenden, dat na 24 December a.s. ook tot uitvoer van ruinen, die den leeftijd van 20 maanden nog niet hebben bereikt en nog niet gewisseld hebben, en van veulens, niet ouder dan één jaar voorloopig geene gelegenheid zal bestaan. (St.-Ct.)

Postverkeer met België.

915 Behalve met Vlaanderen schijnt ook het postverkeer met de Belgische provincies Namen en Henegouwen, zij het met veel vertraging, hersteld. Verschillende personen hebben van hun familie te Bergen, Namen, Charleroi en omliggende gemeenten briefkaarten en open brieven ontvangen, welke over Duitschland verzonden waren en voorzien waren van Duitsche postzegels met den opdruk: Belgien. Deze correspondentie was gemiddeld 10-12
920 dagen onderweg. Ook uit Nederland naar genoemde plaatsen verzonden brieven schijnen te zijn aangekomen. ("N. R. Ct.")

Kolengebrek te IJmuiden.

925 Door het stormweer is de maand December tot heden nog niet voordeelig voor de trawlvisscherij; thans dreigt nog kolengebrek.

Naar wij vernemen strekken de te IJmuiden aanwezige briketten nog voor hoogstens een week, terwijl er geen kans is, dat de toevoer uit Duitschland voorzien kan in de

behoefte voor de visscherij. De eenige mogelijkheid zal zijn steenkolen uit Engeland te betrekken. Die zullen evenwel duur zijn en ook moeilijk te krijgen.

930 Als de toestand te IJmuiden niet verbetert, zal krachtig raceten worden ingegrepen om onze groote visscherijhaven van kolen te voorzien. Er is veel visch te vangen en de prijzen zijn hoog. ("Opr. H. Ct.")

De Belgische vluchtelingen.

935 Vrijdagmiddag heeft ds. Pattist uit Aardenburg, de nieuw benoemde gedelegeerde van de Regeering voor West-Zeeuwsch Vlaanderen, in een vergadering de Belgische vluchtelingen toegesproken die nog te Eede (bij Aardenburg) vertoeven en daar ten getale van ruim 400 zijn ondergebracht in stallen en schuren. De heer Pattist wees de menschen er op hoe veel beter het verblijf in Nunspeet was, óók, dat de reis vandaar
940 naar hun woonplaats – de meensten zijn uit Mechelen en omgeving – niet langer duurt dan van uit Zeeuwsch-Vlaanderen. Den vluchtelingen die in het Noorden van België herkomstig zijn adviseerde de heer Pattist naar hunne woonsteden terug te keeren.

Voortgang Handel en Bedrijven.

945 Teneinde zooveel mogelijk den voortgang van handel en bedrijven te bevorderen, vestigt het Bureau voor Handelsinlichtingen, Oudebrugsteeg 16, Amsterdam, de aandacht op de navolgende vragen en aanbiedingen.

Gevraagd: Katangawater, gedroogde groenten cacaoschalen, olienotenschalen, castillezeep, ricinuszuur, schoonwas, metaalpolish, salpeterzuurzilver, cyanide, 950 watervrij zwaveligzuur, thorium, kaliummetabisulfiët, braakwijnsteen, kwikzilver, nitrit, pek, rhodaanbarium, rhodaanalluminium, salpeterzuur, laurierbladen, bethanaphtol, techn. zuiver zilvernitraat, walvischtraan, kunstwas, terpentijn en terpentijn-surrogaat, zwartsel in terpentijn oplosbaar, polijstaarde, zwavelbloem, bruinsteenerts, gemalen bruinsteen, Ceylon graphiet, petroleum, mastiek, zaagsel, 955 -zoutgeest, kool voor elementen, gelatine voor films, getrokken koperen faconpijpen (Ned. fabr.), tricotagemachines (Ned. fabr.), vermicellimachines (Ned. fabr.), hoefnagels (Ned. fabr.), blik (voor conservenbussen), machines om uit gemalen kurk zand te verwijderen, machines ter verkrijging van etherische oliën en odeur uit bloemen en planten, inrichtingen voor het drogen van waterrijke landbouwproducten, persen voor pletterijen, vernikkeld stalen platen (Ned. fabr.), tubes van zuiver tin 960 (Ned. fabr.), leder voor rijwieltasschen, mica platen, gevlochten staaldraad, hout voor pennen voor de schoenfabricatie in rollen 14 en 16 mM. breed en 2 mM. dik, deuren uit een stuk metaal geponst, eau-de-cologneflacons met fijn matwerk (Ned. fabr.), rood blank koperdraad 0.20 mM., rood vertind koperdraad 0.50 mM., geel 965 koperen platen 0.40 mM., kantoniumriemen en wolkommen (Ned. fabr.), staniol, nikkel, gummi regenstoffen, beukhouten zeefranden lang M. 1.80, asbestgaren, waslucifers, marmerpapier (Ned. fabr.), overschoenen (Ned. fabr.), garen en haakjes voor rijwielnetten, metalen druksluitingen, haarspelden, spelden, veiligheidsspelden, haken en oogen (alles Ned. fabr.), pitriet, elastieken kousen (Ned. fabr.), beenen heften voor scheermessen (Ned. fabr.), flesschen voor het aftappen van dranken met automatische registreerinrichting, velourpapier (Ned. fabr.), lucifers, Javagaren en paktouw (Ned. fabr.), cocosafval, vezelafval, dozen voor schoenwas, wollen poetsdoeken 40 x 40 cm.

Aangeboden. Ansjovis, mosselen, garnalen, mierikwortel, krenten, witte- en 975 pronkboonen, linzen, Zweedsche zaaizaden, okkernoten, hazelnoten, soeptabletten, gekorven tabak, conserven, zaaderwten, zaadboonen, paraffine, spiritusverniss, bijenwas, gom Sandrac, Japansche galnoten, id. vischlijm, id. was, karwijzaadolie, geraff. kalisalpeter, secale cornutum, dividivi, calciumbisulfiët, kalium bichromaat, resikali, zwavelaether, carbolzuur, teerprod., kamfer, morphino, valeriaanwortel, 980 lavendel, vlier, lindebloesem, kopervitriool, kinine, kroonpek, teer, mos, ijzermanie, krijt, creoline, chloorkalk, watergasteer, tetrachloorkoolstof, koolzure magnesia, sublimaat, bismuthzouten, tandmiddelen, sennebladen, ceresine, zilverzand, slakkenwol, ijzersulfaat (fijn gemalen), kopersulfaat (fijn gecristall.), Holl. eau de cologne oplosbare stijfsel, caseïne, verzinkt ijzerdraad, hard getrokken en week 985 koperdraad, salicumbronsdraad verzinkt ijzerwerk voor telefoon, telegraaf en electr. verlichtingsdoeleinden, looden tuben (voor rubber solutie), raderbrancards, draagbaren, invalidenwagentjes en rijwielen, vouwbedden, stroopersen, turbines, pompen, centrifuges, droogmachines, mach. voor textielindustrie, transportwagens, smeedwerk, goud, platina en zilver voor wetensch. en technische doeleinden, 990 tinplaten, soldeer pasta, gegalv. krammen, isoleermateriaal, vuurvaste steenen, spiegelglas, vensterglas, houtgraniet, leien, albastgips, vormgips voor tandartsen, nieuwe zilverartikelen, koperen tabaksdoozen, gashouders, centrifugaalpompen, zuivel werktuigen, kunstmolensteenen, electr. apparaten, isolatiebuis voor electr. iedingen

Naspeuringen van Paul Theelen: 20 december 1914

995 (Ned. fabr.), geel kopergeas, bloembollen, biezen, matten, wilgenteenen, hoepels,
hooi, stroo, zeegeas, jute zakken, ondergoederen, kleeding, poetskatoen, katoenafval,
afval van papier en carton, lompen, Amer. schaatsenband, passementerieën voor
meubelen, lampekappen, dekkleeden, tapijten, papier wol, vloeihanddoeken, etiketten,
briefhouders, briefbinders, zijde, wollen en halfwollen gebreide goederen,
handschoenen enz., bretels.

1000